

М.Бондаренко, І. Р. Пучков; за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. — Слов'янськ: СДПУ, 2010.

5. Про Концепцію формування інформаційного суспільства: Закон України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://sluhannya.in.ua/forum/kb>.

УДК 378.147.34:372.881.1

Тинний В.І.,

старший викладач

кафедри іноземних мов

фінансово-економічного факультету

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ НАБУТТЯ МОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Анотація. Стаття присвячена розкриттю психолого-педагогічних умов використання інформаційно-комунікаційних технологій при навчанні іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, технології навчання, економічна освіта, ініціативна комунікативна компетенція.

Аннотация. Статья посвящена раскрытию психолого-педагогических условий использования информационно-коммуникационных технологий при обучении иностранным языкам в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, технологии обучения, экономическое образование, иноязычная коммуникативная компетенция.

Abstract. The article is dedicated to the elaboration of psychological and pedagogical conditions of using information and communication technologies when learning foreign languages at higher educational institutions.

Keywords: information and communication technologies, learning technology, economic education, foreign language communicative competences.

У сучасній системі освіти, зокрема економічної, використання комп'ютерних технологій у процесі навчальної діяльності стикається з низкою проблем. Причини низької ефективності використання технологій можна пояснити: консервативністю професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах університетської освіти; нерозробленістю методичного забезпечення комп'ютерних тех-

нологій, що забезпечують цілісність та безперервність освітнього процесу; відсутністю програмного забезпечення, сфокусованого на економічну спеціальність, на самоосвітню діяльність у цій сфері як важливого засобу професійного розвитку студентів.

Науковий аналіз сучасних концепцій підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей виявив необхідність нових основ організації навчального процесу із засвоєння предметного знання, активного впровадження особистісно діяльнісного, діалогічного підходів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, вивчення майбутніми фахівцями економічних спеціальностей іноземної мови та накопичення ними досвіду іншомовного спілкування.

Інформаційно-комп'ютерні технології дозволяють по-новому використовувати текстову, звукову, графічну та відеоінформацію у вирішенні навчальних і самоосвітніх завдань студентами. Як програмне забезпечення можуть використовуватися різні програми, які відповідають індивідуальній стратегії професійного становлення майбутніх фахівців з економіки.

Позитивні моменти застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов полягають у тому, що технології, основу яких становлять інформаційно-комп'ютерні засоби, дають відчутну економію часу при вивченні та закріпленні навчального матеріалу за порівняно незмінної ефективності його засвоєння; вони дозволяють завдяки своїй індивідуальності ліквідувати проблеми в знаннях та гарантувати кожному студенту досягнення необхідного освітнього результату; рівень залишкових знань у студентів, які навчаються за допомогою комп'ютерів та вербальних засобів, значно вище, ніж у тих, хто вивчає іноземну мову за традиційною методикою. Запровадження таких технологій, які відповідали б специфіці іноземної мови, дозволяє студентам усвідомити їх роль у професійному становленні майбутнього фахівця з економіки, значення самостійного оволодіння навичками мовлення іноземною мовою, набуття досвіду іншомовного спілкування. Крім того, необхідність застосування в навчальному процесі з вивчення іноземної мови інформаційно-комунікаційних технологій зумовлена складністю та багатогранністю реального іншомовного спілкування та пошуку необхідної інформації іноземною мовою професійного змісту.

Актуальність проблеми, що досліджувалася в умовах ринкової економіки України, зумовлена стрімким зростанням обсягу інформації, підвищенням значущості знання іноземної мови й досвіду іншомовного спілкування, використання вербальних та електро-

них носіїв інформації, прийняття управлінських та бізнес-рішень з використанням комп'ютерної та телекомунікаційної техніки. Означене вимагає високого рівня готовності фахівців економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності як важливого чинника їх професійного розвитку, а також наукового обґрунтування нових концептуальних підходів до підготовки конкурентоздатних фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що проблема розвитку вищої економічної освіти представлена у роботах В. Базилевича, Д. Богині, Л. Бондаревої, Б. Будзана, Л. Бурдейної, Л. Грищенко, Л. Дибкової, Н. Захарченко, С. Злупко, Є. Іванченко, В. Кагана, Т. Качеровської, А. Колота, І. Мороза, І. Сичевнікова, В. Стрельнікова, І. Каленюк, Г. Ковальчук, С. Кустовського, І. Поліщук, В. Стасюк, С. Юрія.

Питання використання інформаційно-комунікаційних технологій у практиці роботи вищої школи досліджувалися Н. Борісенко, Р. Войтельовой, Р. Горбатюк, Н. Гребінник, Р. Гуревич, Т. Красько, О. Скупим, О. Сокирською та ін. Про ефективність використання технологій мовного спілкування в навчальному процесі у свій час говорив Е.Пассов [1, с.62]. Цікаві ідеї Т.Тучкової про представлення діалогічного спілкування іноземною мовою як моделі процесу комунікації [2, с.76–88]. В.Томілова, Т.Куршакова, Е.Шаєр досліджували можливості технологій з моделями ситуацій професійного мовного спілкування. Названі автори, вивчаючи специфіку мовного спілкування як об'єкт моделювання, конкретизують його структурні компоненти, функції в навчанні студентів іноземної мови [3, с.116–119].

Мета статті полягає в обґрунтуванні психолого-педагогічних умов використання інформаційно-комунікаційних технологій для формування іншомовних комунікативних компетенцій студентів вищих економічних навчальних закладів.

Аналіз наукової літератури та документів Ради Європи дозволяє тлумачити компетенцію як комплекс знань, навичок, умінь, набутий під час занять, і становить змістовний компонент навчання, компетентність — це властивості особистості, що визначають її здатність до виконання діяльності на основі сформованої компетенції.

Провідною для сучасної методики викладання іноземної мови є комунікативна компетенція, під якою розуміється здатність і готовність здійснювати іншомовне міжособистісне та міжкультурне спілкування. Вона містить такі складники: лінгвістичну, со-

ціолінгвістичну, прагматичну. Інші класифікації ще додають дискурсивну та стратегічну (компенсаторну) компоненти.

Важлива роль у формуванні комунікативних компетенцій належить інформаційно-комунікаційним технологіям. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з іноземної мови передбачає спільну діяльність викладача і студентів у реальних інформаційно-комунікативних ситуаціях професійної спрямованості. У таких ситуаціях імітуються особистісні якості майбутніх фахівців з економіки, розвиваються здібності та вміння, необхідні для самоосвітньої діяльності та іншомовного спілкування, розширення словникового запасу з іншомовної лексики, оволодіння вміннями та навичками роботи з літературою на іноземній мові в обраній професійній сфері та залученням для її пошуку електронних засобів.

Основою інформаційно-комунікаційних технологій є мовленнєвий матеріал, розподілений у вигляді комунікативної ситуації з рольовими завданнями для студентів. Виконання цих завдань і участь студентів у різних ситуаціях професійної спрямованості забезпечують формування готовності майбутніх фахівців з економіки до самоосвітньої діяльності, метою якої є розширення й збагачення досвіду комунікації іноземною мовою. О. Леонтьєв розглядає ситуацію як «стимул для здійснення мовленнєвих дій», єдине ціле, яке дозволяє учасникам бесіди створювати завершений діалог [4, с.161–162]. В.Скалкін стверджує, що комунікативні ситуації «складають основу структури всієї усномовленнєвої комунікації» [5, с. 14]. Дещо інше визначення ситуації знаходимо в роботах Є.Пассова, який переконаний в тому, що ситуація — «динамічна система взаємин тих, хто спілкується, яка, ґрунтуючись на відображенні об'єктів і подій зовнішнього світу, породжує потребу в цілеспрямованій діяльності для вирішення мовленнєво-розумового завдання і живить цю діяльність» [6, с.163].

У нашому дослідженні моделювання комунікативних ситуацій розглядається як засіб активізації іншомовної підготовки студентів. Комунікативні ситуації, що моделюються на заняттях з іноземної мови, є ефективним засобом забезпечення мовної практики для іншомовного спілкування студентів. Це підтверджує Л.Гапоненко: «При навчанні іноземної мови ставляться більш конкретні та досяжні цілі, здійснення яких відбувається через спеціально організований процес, названий нами технологією комунікативно-ситуативного моделювання (чи технологією моделювання ситуації спілкування на основі комунікативного підходу до навчання іншомовного говоріння)» [7, с. 39].

За твердженням Н.Геза, використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє закріпленню та перенесенню мовних навичок й умінь студентами в практику використання іноземної мови. Знайомство з типовими ситуаціями спілкування, різними способами використання комунікативних функцій дозволяє розширити набір мовних засобів, виробити індивідуальну мовну стратегію щодо тих засобів, які формуються у них в процесі оволодіння рідною мовою [8, с.6–22]. На заняттях з іноземної мови важливо стимулювати комунікативні ситуації різної тематичної спрямованості та стилістичного забарвлення для того щоб практикувати уміння й навички студентів застосувати моделі та формули мовленнєвого і поведінкового етикету.

Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують результативність вивчення іноземної мови в тому випадку, якщо враховуються професійні інтереси студентів, їхні можливості та здібності, інформаційний запас професійних знань, життєвий та комунікативний досвід, рівень знання іншомовної лексики та сформованість умінь і навичок іншомовного спілкування. Цьому сприяє використання комунікативних ситуацій, де студенти є активними носіями соціальних ролей.

Кожному учаснику комунікативної ситуації надається право вільного вибору способів виконання навчальної ролі з урахуванням рівня володіння його іноземною мовою та навичками іншомовної комунікації. Поведінка кожного студента в модельованих ситуаціях визначає інформаційно-комунікативну обстановку на заняттях. Водночас провідна роль при цьому належить викладачу. Його завдання полягає в тому, щоб звертати увагу і на тих, хто говорить, і на тих, хто слухає, тобто сприймає інформацію з тим, щоб своєчасно допомагати кожному учаснику комунікативної ситуації, надавати психологічну підтримку. Комунікативна поведінка викладача на занятті «повинна виражатися участю в акті спілкування, умінням тактовно виправляти помилки і стимулювати мовну діяльність студентів» [9, с. 191]. У комунікативних ситуаціях викладачу необхідно акцентувати увагу студентів на механізмах іншомовного спілкування, розвивати в них потребу в систематичному збагаченні словникового запасу, закріпленні вмій пошуку, обробленні та використанні іншомовної інформації з різних джерел (вербальних і технічних) для вирішення навчальних завдань.

У нашому випадку іноземна мова не є профільною дисципліною у підготовці майбутніх економістів, тому основою для спілкування в модельованих ситуаціях повинна бути інформація, яка

відображає зміст спеціальних дисциплін. Із цього приводу Л. Гапоненко вважає, що викладач «об'єднує діяльність студентів з їх мовленнєвою практикою через використання фонетичних, лексичних, граматичних засобів, формує необхідні навички та вміння іншомовного спілкування» [7, с. 40–41].

Своєчасне врахування особливостей інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні іноземної мови дозволяє розкрити характер і специфіку іншомовного спілкування, усвідомити студентам його значення в їх професійному становленні, стимулювати потребу в новій інформації, способах вирішення поставлених навчальних завдань, самостійному пошуку і використанні нової інформації. Працюючи з різними джерелами інформації, виконуючи різні ролі в модельованих комунікативних ситуаціях, кожен студент виявляє власний комунікативно-творчий потенціал. Він демонструє самостійність у діях, репліках, удосконалює свої професійні здібності, закріплює вміння і навички використання електронних носіїв інформації та її вербальних джерел, тим самим розширює і збагачує власний іншомовний словниковий запас, професійний кругозір.

У результаті проведеного дослідження теоретично обґрунтовано, що освітній процес, орієнтований на залучення майбутніх фахівців з економіки до застосування інформаційно-комунікаційних технологій в розвитку професійних здібностей, здійснюється через набуття умінь роботи з різними джерелами інформації, вербальними й невербальними засобами її структурування та використання для збагачення іншомовного словникового запасу та досвіду іншомовного спілкування як важливих складників професіоналізму майбутніх економістів.

Було встановлено, що активна навчально-пізнавальна діяльність, особистісно орієнтована та професійно спрямована, заснована на діалогічному підході, педагогічній взаємодії, співробітництві та співтворчості у відносинах «викладач — студенти», у якій переважає структурування предметних знань у вигляді комунікативної ситуації і творчих проєктів з використанням інформаційно-комп'ютерних засобів при наявності сучасної інформаційно-комп'ютерної бази, програмного та методичного забезпечення навчальних дисциплін, є ефективним засобом формування іншомовних компетенцій як складника готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Однією з умов ефективного формування іншомовних компетенцій майбутніх фахів-

ців економічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій є реалізація технологічного підходу до професійної підготовки студентів. Формування є інноваційним складником сучасної освіти та забезпечує комплексний розвиток індивідуальних особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців.

Література

1. Пассов Е.И. Основные вопросы обучения иноязычной речи / Е.И.Пассов. — Ч. 2. — Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1974. — 164с.
2. Тучкова Т.Ю. Процесс обучения диалогическому общению как модель процесса коммуникации / Т.Ю.Тучкова // Проблемы коммуникативного метода обучения иноязычной речевой деятельности: сборник статей [Ред. кол. Е.И.Пассов и др.]. — Воронеж: ВГПИ, 1980. — С. 76—88.
3. Томилова В.М. Комплексный подход к работе с моделями ситуаций профессионального речевого общения / В.М.Томилова, Т.Ю.Куршакова, Э.А.Шаер // Управление профессионально-ориентированным обучением иностранных языков в вузе. Межвуз. сб. науч. тр. [ред. кол. С.Серова и др.]. — Пермь: Перликат политех. институт, 1992. — С.116—119.
4. Леонтьев А.А. Речь и общение / А.А.Леонтьев // Иностранные языки в школе. — 1974. — № 6. — С.80—85.
5. Скалкин В.Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В.Л.Скалкин. — М.: Русский язык, 1981. — 248 с.
6. Пассов Е.И. Ситуация, тема, социальный контакт / Е.И.Пассов // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия [сост. А.А.Леонтьев]. — М.: Русский язык, 1991. — С. 162—173.
7. Гапоненко Л.П. Імітаційно-ігровий підхід у формуванні готовності студентів до іншомовного спілкування / Л.П.Гапоненко // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського (збірник наукових праць). — Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2002. — Вип. 4-5. — С. 53—56.
8. Гез Н.И. Роль ситуативности в формировании речевой компетентности / Н.И. Гез // Сборник научных трудов МГПИИЯ им. М.Гореза. — М.: МГПИИЯ им. Гореза, 1983. — Вып. 222. — С. 6—22.
9. Фастовец Р.В. Управление иноязычным общением в учебных условиях / Р.В.Фастовец // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия [сост. А.А.Леонтьев]. — М.: Русский язык, 1991. — С. 187—194.